

YAPONIYADA QADIMIY XUDOLAR VA YAPONLARNING AFSONALARGA MUNOSABATI

D.R. Radjabov

SamDCHTI Uzoq sharq tillari kafedراسi o'qituvchisi

+998933490292 ganbarediy@mail.ru

ANNOTATSIYA

Yapon xalqi judayam xudojo'y va turli dinlarga e'tiqod qilishadi. Ushbu Osiyo mamlakatining mifologiyasida odamlar uchun muhim bo'lgan turli sohalarga mas'ul bo'lgan yettita baxt xudolari mavjud. Ko'pincha ular daryoda suzib yuradigan kichik raqamlar shaklida taqdim etiladi. Qadimgi Yaponiyaning afsonalari bu xudolarning paydo bo'lish jarayonini turli xil tushuntiradi. Izanagi yurishi paytida Amateras xudosi Susanoo bilan birga paydo bo'lgani haqida afsona mavjud. Boshqa ma'lumotlarga ko'ra, u o'ng qo'lida ulug'vor xudo tomonidan ushlangan oq misdan qilingan oynadan chiqqan.

Kalit so'zlar: *Qadimgi yapon xudolari, Tsityamiemi, oy xudosi va quyosh xudosi, fermerlarning himoyachisi, samoviy jismlar va oy, farovonlik va moddiy boylik xudosi.*

ABSTRACT

Japanese people are very pious and believe in different religions. In the mythology of this Asian country, there are seven gods of happiness who are responsible for different areas that are important to people. Often they are presented in the form of small figures floating on the river. The legends of ancient Japan explain the process of the emergence of these gods in different ways. There is a legend that Amateras appeared with Susanoo during the Izanagi campaign. According to other accounts, it came out of a mirror made of white copper held by a glorious god in his right hand.

Key words: *Ancient Japanese gods, Tsityamiemi, moon god and sun god, protector of farmers, heavenly bodies and moon, god of prosperity and material wealth.*

АННОТАЦИЯ

Японцы очень набожны и исповедуют разные религии. В мифологии этой азиатской страны есть семь богов счастья, отвечающих за разные сферы, важные для людей. Часто их представляют в виде небольших фигурок, плывущих по реке. Легенды древней Японии по-разному объясняют процесс появления этих богов. Существует легенда, что Аматерас появился вместе с Сусаноо во время кампании Идзанаги. По другим сведениям, оно появилось из зеркала из белой меди, которое славный бог держал в правой руке.

Ключевые слова: древнеяпонские боги, Цитъямиэми, бог луны и бог солнца, покровитель земледельцев, небесные светила и луна, бог процветания и материального достатка.

KIRISH

Kecha hukmdori va yer xudosi Tsityamiemi hisoblanadi, mifologiyada ba'zan esa xudo ayol xudosi sifatida tasvirlangan. Uning kuchni va oqimni nazorat qilish qudratiga ega ekanligiga ishonishadi.

Afsonalarga ko'ra, oy xudosi va quyosh xudosi birgalikda yashagan, biroq birodar birodarini quvib chiqarib, undan uzoqroq turishni buyurgan. Shu sababli, ikkita samoviy jismlar va oy uchraydi. Kunduzi esa quyosh chiqadi. Yaponiyaning turli shaharlarida kecha va yer xudosi Tsityamiemiga bag'ishlangan bir necha ma'bad ya'ni ibodatxonalar mavjud.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Ushbu Osiyo mamlakatining mifologiyasida odamlar uchun muhim bo'lgan turli sohalarga mas'ul bo'lgan va har xil ko'rinishga ega bo'lgan ko'plab xudolari mavjud. Ko'pincha ular daryoda suzib yuradigan kichik raqamlar shaklida taqdim etiladi. Qadimgi yapon xudolari Xitoy va Hindistonning e'tiqodlari bilan bog'liq:

1. **Ebisu** - Bu yaponiyada yagona katta xudo. U haqida har xil afsonalar mavjud.

2. **Hotei** - tabiat va rahm-shafqat xudosi. Aksariyat kishilar orzu-istaklarini bajarish uchun unga murojaat qilishadi. Uni ulkan qorni bo'lgan va keksa bir inson sifatida ko'rsatishadi.

3. **Daikoku** - odamlarning xohishlarini ro'yobga chiqarishga yordam beradigan boylikning ilohi. U oddiy fermerlarning himoyachisi hisoblanadi. Uni bolg'a va guruch qopi ushlagan holda tasvirlashadi.

4. **Fukurokuju** - donolik va uzoq umr xudosi. Boshqa xudolardan tashqari, u ulkan boshi bilan ajralib turadi.

5. **Badzayten** - san'at, donolik va o'rganishni himoyalovchi boylik ma'budasi. Yaponiya mifologiyasida u go'zal qizdir va uning qo'lida milliy yaponiya belgisi - biva bor.

6. **Jurozin** - uzoq umr xudosi va u abadiy o'lmaslik iliksirini izlashda davom etadigan, deb hisoblanadi. Uni hayvon bilan va keksa odam qilib ko'rsatishadi.

7. **Biesamonten** - farovonlik va moddiy boylik xudosi. U jangchilar, huquqshunoslar va shifokorlarning aziz avliyolari hisoblanadi. Uni qurol va nayza bilan tasvirlashadi.

Milodiy 712 va 720-yillarda tugallangan Kojiki va Nihon Shoki yapon mifologiyasi va tarixdan oldingi ikkita eng ko'p havola qilingan va eng qadimgi

manbalarga ega edi. Sakkizinchi asrda Yamato davlati davrida yozilgan ikkita to'plam Yaponiya arxipelagining, uning xalqining va imperator oilasining kosmogoniyasi va afsonaviy kelib chiqishi bilan bog'liq. Kojiki va Nihon Shoki yozuvlariga asoslanib, imperator oilasi quyosh ma'budasi Amaterasu va uning nabirasi Ninigidan to'g'ridan-to'g'ri kelib chiqishini da'vo qiladi.

Empress Gemmei hukmronligi ostida, Hideya Noarening Yaponiya arxipelagi tarixi va uning mifologik kelib chiqishi haqidagi xotiralari yozib olingan. Hideya Noarening qayd etishicha Kojiki imperator Genshoning suverenlik davrida kanji belgilarida yozib qo'yilgan. Yamato davrida Yaponiya xalqi, madaniyati va imperator oilasining tarixiy va afsonaviy kelib chiqishi bilan bog'liq bo'lgan yana ikkita eng qadimgi omon qolgan matnlar bo'lgan *fudoki* va *Man'yoshu* yaratildi.

Edo davridagi yapon olimi Motoori Norinaga Kojikini talqin qilgan va uning sharhlari, izohlari va talqinlarini to'ldirish uchun muqobil manbalardan foydalanishda bugungi kunda olimlar tomonidan yapon miflarining hozirgi tushunchasiga ta'siri o'rganilmoqda.

Yaponiyaning yaratilish hikoyasini xudolarning tug'ilishi (Kamiumi) va yerning tug'ilishi (Kuniumi) ga bo'lish mumkin. Ilohlarning tug'ilishi ibtidoiy davrdan paydo bo'lgan xudolarning birinchi avlodi, keyingi yetti avlod xudolarini yaratgan xudolar triosining paydo bo'lishi bilan boshlanadi. Oxir-oqibat, Izanagi va Izanami aka-uka va opa-singillar bo'lib, ularga sovg'a qilingan Ame-no-nuhoko ("Samoviy marvaridli nayza") ismli zargarlik buyumlari bilan bezatilgan naginatadan foydalanishdi. Izanagi Yaponiya arxipelagining birinchi orollarini Naginatani suvlariga botirib yaratdi. Tarixchilar Izanagining birinchi yapon oroli Onogoroni yaratganligi haqidagi afsonani yapon mifologiyasidagi dastlabki namuna sifatida izohladilar.

Yapon mifologiyasining eng qadimgi yaratilish afsonalari odatda o'lim, parchalanish, yo'qotish, chaqaloq o'ldirish va ifloslanish kabi mavzularni o'z ichiga oladi. Yaratilish afsonalarida poklanish, tantanali tartib va erkaklarga katta ahamiyat beriladi. Misol uchun, Izanagi va Izanami birlashish marosimiga urinishganidan keyin tug'ilgan birinchi bola oyoq-qo'llari va suyaklarisiz tug'iladi va ota-onalar

bolani qayiqda dengizga tashlaydilar. Izanagi va Izanami kekxa xudolardan nega farzandlari suyaksiz va oyoq-qo'lsiz tug'ilganini so'rashganda, ularga bu marosimni to'g'ri o'tkazmaganliklari va erkak har doim ayolning oldida gapirishlari kerakligini aytishadi. Qadimgi xudolarning ko'rsatmalariga to'g'ri amal qilgandan so'ng, ular ko'plab bolalarni tug'diradilar, ularning aksariyati Yaponiya arxipelagining orollaridir. Ularning farzandlari orasida Ōyashima yoki Yaponiyaning to'qqizta buyuk orollari - Avaji, Iyo, Oki, [Tsukushi](#), Iki, Tsushima, Sado va [Yamato](#) boladi. Izanami tug'diradigan oxirgi bola olov xudosi Kagutsuchi (olov mujassamlanishi) ning alangasi uni o'ldiradi va Izanagi qayg'uga botgan g'azabda bolani o'ldiradi. Bolaning jasadi yanada ko'proq xudolarni yaratadi. Keyin Izanami Hiba tog'ida, eski Izumo va Xoki viloyatlari chegarasida, Shimane prefekturasining hozirgi Yasugi yaqinida dafn qilindi.

Bugungi kunda zamonaviy yaponiyaliklar qadimgi yapon orollarida yashaganlar Ainu xalqi deb bilishadi. Darhaqiqat, bu hozirgi holat emas, bugungi kunda juda oz odamlar Ainu xalqi minglab yillar davomida yapon orollarida yashaganligini eslashadi. Ainu xalqi Mongoloid irqi bilan hech qanday aloqasi yo'q, ular oq irqning odatiy soqolli vakillari. Ular Jomond madaniyatini yaratganlar. Ainu Yaponiyaning qaysi orollarigacha bo'lgan joyda yashagani ma'lum emas, ammo ma'lum bo'lishicha, Jomodagi davrda Ryukyudan Hokkaydogacha bo'lgan barcha Yaponiya orollarida yashagan Ainu xalqi Saxalin, Janubiy Kuril orollari va Kamchatka janubining uchinchi qismida ham istiqomat qilishgan.

Tarixchilarning fikriga ko'ra, Jomodagi davrning o'rtalaridan Mongoloid guruhlar, Janubi-Sharqiy Osiyo va Janubiy Xitoydan kelgan muhojirlar Yaponiya orollariga kela boshladilar. Ainu, bularning ma'nosini bilib, ming yillar davomida yashagan hududlarni baham ko'rishni istamadi.

Ba'zi manbalarda Yamato shtatining ayrim shaharlarida bosqinchilariga qarshi urush e'lon qilingan. Yamato shtati esa qadimgi Ainu davlati edi.

REFERENCES

1. Kelsey, W. Michael (1981). "The Raging Deity in Japanese Mythology". *Asian Folklore Studies* **40** (2): 213–236.
2. Струве В.В. История Древнего Востока. М., Л., 1940.